

Чурапчыга күн тахсар!

12+

2020 сыл
Олунньу
21 күнэ
бээтинсэ
№ 13
(11669)

САНА ОЛОХ

Чурапчы улуунун хаһыата • ХАҢЫАТ 1931 СЫЛ АЛТЫННЫЫ 15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР • @sanaoloh

бээтинсэ олунньу 21 > субуота олунньу 22 > баскыһыанньа олунньу 23 > бэнидиэнньик олунньу 24 > олутуорунньук олунньу 25 > сэрэдэ олунньу 26 > чаппыар олунньу 27

АБА ДОЙДУНУ КӨМҮСКЭЭЧЧИЛЭР КҮННЭРИНЭН!

Уважаемые якутяне!

От имени руководства Республики Саха (Якутия) и от себя лично поздравляю вас с Днём защитника Отечества!

Этот год для России, в том числе для Якутии, особенный – вся держава готовится к празднованию 75-летия Победы в Великой Отечественной войне 1941-1945 годов. Президентом страны Владимиром Владимировичем Путиным 2020 год в Российской Федерации объявлен Годом Памяти и славы. В нашей республике я объявил Год Патриотизма.

Мы сегодня выражаем огромную благодарность и преклоняемся перед подвигом ветеранов Великой Отечественной войны – истинных Защитников Отечества, Героев, которые стояли насмерть и в кровопролитных, тяжёлых боях отстаивали Родину, избавили мир от фашизма.

В Год Патриотизма в республике отмечу, что такие качества как мужество, отвага во многом связаны именно с любовью к своей земле, Родине, с ответственностью перед родными и близкими, земляками. Именно поэтому каждого ребёнка с малых лет в семье, детском саду и школе нужно растить патриотом своей республики и России. Это самый правильный путь для развития и процветания нашей страны.

Российская армия всегда была школой патриотизма, верности Отечеству, примером дисциплины и стойкости. Сегодня долг перед Родиной по призыву на срочную службу в рядах Вооружённых сил Российской Федерации ежегодно исполняют более 2500 якутян. Около 100 жителей республики служат на контрактной основе.

День защитника Отечества – это праздник всех тех, кто уже исполнил свой воинский долг, несёт службу в рядах Вооружённых Сил Российской Федерации и готов защищать Родину. Армия во все времена олицетворяла мощь и силу нашего народа, охраняет независимость и суверенитет государства, приумножает его славу.

В этот праздничный день желаю всем защитникам и будущим защитникам Отечества крепкого здоровья, патриотизма, стойкости духа и успехов во всех делах и начинаниях. Мира и добра вам и вашим близким!

А.С.НИКОЛАЕВ,
Глава Республики Саха (Якутия).

Дорогие жители Чурапчинского улуса!

Поздравляем Вас с Днём защитника Отечества! Сегодня мы отдаём дань уважения и признательности Российским воинам – тем, кто всегда берег и продолжает оберегать нашу Родину. Мы говорим слова благодарности и признательности ветеранам Великой Отечественной войны и локальных конфликтов, и тем кто сегодня стоит на страже страны.

Мы уверены, что нынешнее поколение якутян достойно продолжит традиции отцов, дедов и прадедов.

Николай АНДРЕЕВ,
Военный комиссар Таттинского и Чурапчинского улуса, подполковник,
Илья БЕРЕЗКИН,
председатель Совета ветеранов боевых действий Чурапчинского улуса.

Ытыктабыллаах бэтэрээннэр, Аба дойдуну көмүскээччилэр!

Эһигини барыгытын историческай суолталаах, судаарыстыбаннай бырааһынньыгынан – Аба дойдуну көмүскээччилэр күннэринэн итихтик-истинник эбэрдэлиибит!

Бу күн, улуу сэрии бэтэрээннэригэр, бойобуой дьайыылар кыттыылаахтарыгар, Сэбилэнилээх күүстэр кэккэлэригэр сулууспалаабыттарга уонна сулууспалыы сылдьааччыларга барба махтал бэлэтигин буолар. Кинилэри чыстээһин, кинилэр албан ааттарыгар сүгүрүүгү үүнэр көлүөнэбэ үтүө холобур быһыытынан тиздирилиэхтээх.

Быһыл өрөспүүбүлүкэбэ Патриотизм сылыннан биллэриллэн турар. Бу сылы биллэрли биһиз, өрөспүүбүлүкэ, улуус бары дьонулар-сэргэтигэр, дойду иннигэр сүткэн патриотическай тыынна итихтигэр сүрүн сорулуктары туруорар.

Дойдубут улуу устуоруйатын ситимниир дириг суолталаах бырааһынньык бүгүн биһиги норуоту сомоҕолуур, түмэр күүстээх. Бу кэрэ бэлэз бырааһынньыгынан итихтик-истинник биэр дойдубулаахтарбытын, ытык кырбаастарбытын, бэтэрээннэрибитин, үлэли айа-тута сылдьар дьоммутун эбэрдэлиибит! Сирдээби олохтуктар ил-эйэ, биэр санааланыы, биэр сомоҕо буолуу эрэ баар буолууна, оноруктаах дьаалаларбыт ситиһилилэхтэрэ, былааннаммыт үлэлэр түмүктэниэхтэрэ!

Хас биірдиш дьыз кэргэнгэ туруктаах ологу, дьолу-соргуну баҕарабыт!

Андрей НОГОВИЦЫН,
“Чурапчы улууга (оройуона)” МТ баһылыга,
Афанасий ЗАХАРОВ,
улуус дьокутааттарын Сэбиэтин бэрэссэдээтэлэ.

Убаастабыллаах Чурапчы улуунун Эр дьоно, сэрии, тыыл, көһөрүллүү кыттыылаахтара, бойобуой дьайыылар кыттыылаахтара, Сэбискэй, Арассыыйа Армиятын кэккэтигэр сулууспалаабыттар, сулууспалыы сылдьааччылар, инники эрэллэрбит – үүнэн иһэр ыччаттарбыт!

Эһигини дойдубут үрдүнэн кизиник бэлэтигэр бырааһынньыгынан – Аба дойдуну көмүскээччилэр күннэринэн эбэрдэлиибит! Аба дойдуну көмүскээһин – хас биірдиш эр киһи ытык иһэ. Эһэлэрбит, убайдарбыт дойдубуларын иннигэр биэрбит андабардарын чыстээхтик толорон, кыргыһы толоонугар кыайыы көтөллөмүттэрэ, эйэлээх ологу аҕалбыттара. Афганистан, Чечня, Хотугу Кавказ сэриилэригэр хорсун быһыыны көрдөрбүттэрэ.

Быһыл Арассыыйа үрдүнэн биллэриллэбит Албан аат уонна өйдөбүл сылыгар дойду патриоттарынан, көмүскүүрүгү мэлдьи бэлэм буолуу ирдэнэр. Сирдээби олохтуктар ил-эйэ, биэр санааланыы, сомоҕолуу баар буолан эппэнгэ олорорбут эһигиттэн улахан тутулуктаах. Баҕарабыт чэгиэн дорукбуһаны, дьоллоох, байылыат ологу!

Ил Түмэн дьокутааттара Семен НИКИТИН,
Михаил ГУЛЯЕВ, Павел ПИНИГИН.

— УЛУУСКА — БУ КҮННЭРГЭ —

ИЙЭ ТЫЛБЫТЫН САЙЫННАРЫАБЫН!

Олунньу 19-20 күннэригэр төрт тылбыт, сурук-бичик күнүн көрсө Чурапчы улуунугар «Тыл-омук тыына» өрөспүүбүлүкэтээби форум үрдүк таһымнаахтык ыытылынна. Сүрүн тэрийээччилэринэн СӨ Ил Дарханыгар Тыл бэлитикэтин сэбиэтэ, СӨ үөрэххэ уонна наукаҥа министиэристибэтэ, улуус дьаһалтата уонна улуустаабы үөрэх сапалтата буоллулар.

Форумна кыттыыны ылаары, олунньу 18 күнүгэр улуустуугар сылаас Турция Анкара куоратыттан саха тылын үөрэтэр билим хандьыдаата Хасан Хайырсевер, ыраах Санкт Петербург куораттан илиини тыллары үөрэтэр кафедра сэбиэдиссэйэ,

билим хандьыдаата Алексей Пылев уонна доцент, билим хандьыдаата Маргарита Дубровина, суруйааччы, тылбаастык Алексей Амбросьев – Сизн Мунду уонна С.А. Новгородов сизн балта Надежда Кузьмина ыалдьыттаатылар. Кинилэри «Арчы» дьизтигэр сахалыы сизринэн-туомунан истинник көрүстүлэр. Ол кэнниттэн дэлгээссийэ лингвист-учуонай С.А. Новгородов төрөөбүт алааһыгар Чуорайыптааҥа сылдьан, улуу киһибитигэр ананан тутуллубут пааматынныкка алаады уурдулар, баҕа санаа тааһыгар сүгүрүйдүлэр. Саха эмчитэ Зоя Дуранова алгыстаабытын кэнниттэн, алаас томторугар баар бэлэтин көрөөрү, үһэ тахсыы буолла. Ыраахтан кэлбит ыалдьыттар алаас кизин, кэрэтин көрөн олус сөхтүлэр. Салгыы Н.Д. Субуруускай

аатынан Болтоно орто оскуолатын үөрэнээччилэрин, актыыбын кытары көрүстүлэр. Үөрэнээччилэр биэр дойдубулаахтарын үтүө ааттарын кизн тутта ааттыылларын туһунан литэрэтиринэй композицияны аахтылар итиннэ оскуолаларын устуоруйатын кылгастык билиһиннэрдилэр. Оҕолор Хасантан тоҕо саха тылын үөрэтэргэ санаммытын, Турцияҥа босхо үөрэнээххэ сөбүн туһунан сэргээн ыйыттылар. Ол кэнниттэн дэлгээссийэ Хатылы нэҕилээгэр Көһөрүллүү мусуойугар сылдьан, улуус устуоруйатын биэр ыар кизин туһунан биллэр-көрдүлэр. Онтон Улуу тириэньэр Д.П. Коркин аатынан Чурапчытаагы ыспартыбынай интэринээт-оскуола үлэтин-хамнаһын

билистилэр. Ыалдьыттар тустууктары аан бастаан көрбүттэрин эттилэр, ыспартыбыннарда ситиһиллэри баҕардылар. Салгыы Василий Попов- Бааха Уус үлэлиир сиригэр тийэн, тиир оноруктары көрдүлэр. Бааха Ууска сахалыы руна бэлэлэрин туһунан боллуруостары биэрдилэр.

Олунньу 19 күнүгэр «Айылы» НАДь форум үөрүүлээх аһыллыкта буолла. Дьаһалта 9 улуустан барыта 430 кыттааччы кэлбит. Саха тылын, култууратын үөрэтээччилэр, учуонайдар, ынырылаах ыалдьыттар төрөөбүт тыл суду суолтатын үрдэтигэр, өссө сайыннарыыга аһаммыт этилэрин, тус санааларын үлэлэтинилэр. Ол кэнниттэн икки күн устата С.К. Макаров аатынан Чурапчытаагы гимназияҥа, С.А.Новгородов аатынан Чурапчы орто оскуолатыгар төрт тыл эйгэтин тула түһүлгэлэринэн төгүрүк остуоллар ыытылыннылар. Кизн кэпсэтии түмүгүнэн быһаарыныылары ылыннылар.

Хасан Хайырсевер:

Саха сирин туһунан оскуолаҥа үөрэнэ сылдьан истибитим. Тюркскэй тыллаах норуоттар каарталарыгар саамай улахан территориялаах Саха сирэ этэ. Онтон үрдүк үөрэххэ саха тылын туһунан кэпсээбиттэрэ. Ол кэнниттэн интэринээккэ литэрэтиирэлэри булан, саха тылын үөрэтэн саҕалаабытым. Салгыы М.К. Аммосов аатынан ХИФУга үөрэнэ кэлбитим. Чурапчыттан сылдьар Сергей Осиповтыын уолсайга биіргэ олорбутум. Киниттэн Чурапчы убаһатынан, тустууктарынан аатырбыт улуус буоларын билэбин. Саха сиригэр төрдүс сырым буолар. Ол эрэри кыһынын бастакыбын кэллим. Чурапчыга эмиз бастакыбын сылдьабын. Чурапчы дьоно – сэргэтэ олус ыалдьытымсах эбит, кэрэ айылҕаларын, олус минньигэс аһын-үөлүн сөбүлээтим. Ас минньигэһэ айылҕаттан тутулуктаах буоллаҥа дии. Олус үчүгэйдик.

Салгыытын 2-с стр. көр.

— УЛУУСКА — БУ КҮННЭРГЭ —

БАСТАКЫ ХАРДЫ ОҢОҢУЛУННА

Олунньу 18 күнүгэр улуус дьаһалтатын аактабай саалатыгар «Современные проблемы в изучении генеалогии Чурапчинского улуса» диэн бастакы улахан научнай-практической кэмпириэнсийэ буолла. Манна Дьокуускайтан наука үлэһиттэрэ Андриян Борисов, Константин Аргунов, Любовь Платонова уонна улууспут кыраайы үөрэтээччилэрэ кыттыыны ыллылар.

Кэмпириэнсийэ сабаланыыта улуус баһылыга Андрей Ноговицын, ЧГФКСИ научнай үлэҕэ проректора Светлана Гуляева эбэрдэ тылларын эттилэр. Андрей Ноговицын: «2023 сылга Боотуруускай улуус төрүттэммитэ 385 сылын бэлэстизэхпит, онно биһиги улуус дьоно бэйэбит төрүттүтүн, устуоруйабытын билэн көрсөрбүт наада. Маны таһынан кэнээскэ кэлүөнэбитигэр төрүччүбүт туһунан үөрэтибитин хаалларардаах буоллахпытына, ол биһиги — ситиһиитигэр, — диэн бу кэмпириэнсийэ сүрүн сыалын эттэ.

Барыта 8 дакылааты иһиттибит. Кэмпириэнсийэни улуус дьокуутааттарын Сэбиэтин бэрэссэдээтэлэ Афанасий Захаров илээтэ. Константин Аргунов «О значении создания наследных семейно-родовых архивов и обхват родословием наслегов РС(Я)», Любовь Платонова «Төрүччүбү билии — оҕо инникитигэр оруола», Петр Гуляев «Чурапчы улуунун аҕа уустарын каартатын аныгы технологиянан ооруу», Егор Винокуров «Илин энээргэ сахалар көһөн кэлиилэрэ», Мария Монастырева «Хатылы генеалогията», Иван Пинигин «Төлөй төрүччү суруга кинигани онорууга архыпка үлэ туһунан», Евдокия Попова «Проект: Древне жизни», Лидия Саввина «Сэһэн Боло төрүччүтэ» диэн бириэтэн-бириэтэ интэриэһинэй

дакылааттары аахтылар. Түмүккэ үс сүрүн хайысханан резолюция ылылынна. Бастааһынан, генеалогия чинчийиитигэр цифровой технологияны кууска киллэрэргэ. Библиотэикэлэргэ методической пособиелары аҕалан, дьон бэйэтин төрүччүтүн онороругар көмө буоларга диэн. Иккиннин, каадыры иитиигэ үлэлэһэргэ. Былыргы биэрэпистэр славянскай алпаабытынан суруллубуттар, ону тылбаастаан ааҕар чинчийээччи олох арыйах, онон бу бири улахан проблеманан буолар. Үсүнүн, кыраайы үөрэтээччилэргэ исторической наука ньымаларын, үстүрүмүөннэрин сырдатан, тарбатан, нэһиликтэринэн сэминээрдэри тэрийэргэ. Исторической наука доктора Андриян Борисов кэмпириэнсийэттэн астыммытын, учуонайдар улуустарынан сылдьан, туһааннаах информацияны ылаалларыгар, уопут атастаһалларыгар тирэх буоларын бэлэстээтэ.

Онон генеалогияны диригиник үөрэтиигэ бастакы харды оҥоһулунна, үлэ салгыы тэтимирэн, сайдан иһэригэр баҕарыллар.

Елена МАКАРИНСКАЯ.

Салгыыта. Иннин 1-кы стр. көр

сахалыы сиринэн-туомунан көрүстүлэр. Чурапчы дьонугар — сэргэтигэр махтанабын. Аҕыйах күн сырыттарбыт, төһө кыалларынан барытын көрдүбүт. Бу сырыыбыттан олус үчүгэй өйдөбүл хаалла. Инникитин бири нэдиэлэ устата кэлиэхпин баҕарабын. Оҕолор сахалыы сангаралларын истэн олус өрдүм, санаам көтөбүлүннэ. Саха тылын өссө үчүгэйдик үөрэтэргэ туһалыа диэн «Сана олох» электроннай көрүгэр суруйтардым.

Маргарита Эмильевна Дубровина:

Саха сиригэр бастакыбын кэллим. Олус дыккы, умнуллубат өйдөбүл хаалла. Дьокуускай куоракка Хомус мусуойугар, баай ис хоһоонноох «Саха сирин кылаата» быыстапкада сырыттыбыт. Үлэһиттэр олус интэриэһинэйди кэпсээтилэр. Мусуой үлэһитэ хомустаан иһитиннэрбитигэр Саха сирин кутун-сүрүн элпинэн-хааммынан биллим, дууһабар диригиник киирдэ. Элбэх бэлэст сирдэринэн сырыттыбыт. Төг балыгы, убаһа этин амсайдыбыт. Национальной бүлүүдэбит ураты баҕайы эбит. Бу астарга элбэх туһалаах эттиктэр бааллар. Манньк сөптөөх, натуральной ас иммуноуксатын бөбөргөтөн, тыйыс тымныылары туоруур эбиэбит. Саха сирэ эйбээс дьонноох, остуоруйа дойдутун курдук кэрэ айылҕалаах. Сылдыбыт сирбит айыы олус истинник көрүстүлэр. Дьиз, массыына иһэ сылаас буолан тымныытан куттаммытыбыт. Айаннаан иһэн массыына түннүгүнэн айылҕаны кэрэхсии көрдүм. Мин «Уһуяанна сахалыы эйгэни тэрийии» түһүлгэҕэ киирэн, араас интэриэһинэй бырайыактары сэргээн иһиттим. Ол курдук, иитээччилэр оҕолору олох кыра саастарыттан сабалаан, оонньуу нөҕүө олоҕо дьоруойдарын үөрэтэллэрин, итини таһынан оҕолору кытары сахалыы испэктээги туруоралларын биһирээтим. Бу ньыманы ханнык баҕарар уһуяанна туттуохха сөп диэн санаатым. Киин куорат оҕолоругар манньк ньымалары туттан, нуучча остуоруйаларын үөрэтээччилэр сөп эбит.

Марфа ПЕТРОВА.

— СУОЛЛААХ КЭПЭТИИ —

ПЕНСИЯҔА УЛАРЫЙЫЛАР ТУСТАРЫНАН

Кэлиннги кэмгэ пенсияны ылар сааска, индексацияга (эбиллигэ) о. д. а. элбэх уларыыйылар киирэллэр, пенсияга тахсыан иннинээби (предпенсионнай) саас диэн эбии киирдэ. Итинэн сибээстээн, РФ пенсионнай пуондатын Чурапчы улууһунааҕы салаатын салайааччытыттан Варвара Христофороваттан аҕыйах болпуруоска эппирттиригэр көрдөстүм.

Пенсияны ылааччылар харчылары төһө улаатта?

— 2020 сыл тохсунньу 1 күнүттэн страховой пенсияны ылааччылар пенсиялара 6,6% улаатан аабылынна. Бу улааты биһиги улууска 5639 киһини халта эрэри, сокуон бэрээдэгинэн 2016 сылтан ыла үлэлээбэт эрэ пенсионердарга улаатан төлөнөр.

— Пенсияга тахсар саас уларыыйыларыттан билиһиннэр эрэ.

2019 сылтан пенсияга тахсар сааска уларыыйы киирбитэ. Ол курдук, ааспыт сыл саастарын туопан кырдыаһынан пенсияга тахсыы 6 ый уһаабыта, быйыл 2020 сылга туолар дьонго 1 сыл 6 ый уһаата. Эһиил 2021 сылга туолар дьон 3 сыл, 2022 сылга 4 сыл уонна 2023 сылга саастарын туолар дьон пенсияга тахсыылара Дойду үрдүнэн 5 сыл уһуоҕа.

Балар сорох категория дьонго пенсияга тахсар саастарыгар уларыыйыта суох хаалбыттар. Ол курдук, биһиги улууска иккиттэн элбэх оҕолоох ийэлэргэ, оҕо эрдээттэн инбэлиит оҕолоох төрөппүттэргэ (ийэ эбэтэр аҕа) пенсияга тахсар саастара үрдээбэт.

— Пенсияга тахсар саас сыһыа үрдээһинэ чуолаан биһиги улууска хайдаһый?

Саас үрдээһинэ эмискэ буолбат. Ити үөһээ этиллибит саастар Дойду үрдүнэн уопсай туһаныллар саас. Онтон биһиги улууспут тымныы, ыарахан усулуобуйалаах Уһук хоту оройуоннааҕы киирсэрин быһыытынан, 5 сыл эрдээтэн тахсарбыт оннунан хаалбыта. Маны сокуонна сыһыарыы таблицатынан сирдэтиэххэ сөп.

— Тыа сирин үлэһиттэригэр пенсияларыгар эбиллиити туһунан өссө сырдатыххыт дуо?

2019 сыл тохсунньу 1 күнүттэн тыа хайааһыстыбатын үлэтигэр үлэлээбит кырдыаһынан уонна инбэлиитинэн пенсия ылааччыларыгар пенсияларын фиксированнай төлөбүр 25 % улааппыта. Бу улаатыны фиксированнай төлөбүр оройуоннааҕы коэффициента суох кэмэйдиттэн суоттанар. Ол эбэтэр, холобур, көннөрү оҕото-урууга пенсиятыгар эбиллибэтэх кырдыаһынан пенсия ылааччыга ааспыт сыл 1333,54 солк эбит буоллабына, 2020 сыл тохсунньу 1 күнүттэн 6,6% улаатан 1421,56 солк тэннэстэ. Манньк улаатыны тыа сиригэр билигин олорор уонна үлэлээбэт пенсионердарга оҥоһулара

оннунан хаалла. Уларыыйыта диэн 2019 сыл устата тыа хайааһыстыбатыгар үлэлээбиттэрин туһулуур докумуну аҕалыт дьонго пенсиялара 2019 сыл тохсунньу 1 күнүттэн хос аабыллан (перерасчет) төлөммүт буоллабына, 2020 сылтан сайабылыаннаа суруйбуттарын кэлэр ыйыттан улаатан төлөнөр. Бүгүнгү туругунан улууска 231 киһиэхэ үрдээһин оҥоһулунна.

— Пенсия хаһан өссө улаатыай?

Страховой пенсияны ылааччылар пенсиялара 2020 сыл тохсунньу 1 күнүттэн 6,6% улаатта, аны сыл устата уопсай индексация бу көрүгү пенсияга оҥоһулара былааннамат. 2020 сыл олунньу ыйтан ЕДВ, социальной өнө харчылары (НСУ) уонна көмүү харчыта (погребение) 3% улааттылар. Атырдаахыйыгар үлэлиир пенсионердарга 2019 сылга үлэлээбиттэригэр үлэ биэрээччилэрэ Пенсионнай пуондага усунуос төлөбүттэригэр олобуран, сылын айыы оҥоһуллар пенсияларын кэмэйдигэр корректировка оҥоһуллоҕа. Маны таһынан 2020 сыл муус устар ыйтан социальной пенсияны ылааччылар пенсияларын кэмэйдэ улаатара күүтүлүлэр. Бу көрүгү пенсиялар төһө бырыһыан улааталлара күн бүгүн биллэ илик. Манньк пенсиялары ылааччыларынан биһиги улууспутугар сүрүннээн буолаллар: инбэлиит оҕолор, кыра эрдэхтэриттэн инбэлииттэр эбэтэр үлэ ыстааһа суох кырдыаһынан, инбэлиитинэн пенсияга тахсыбыттар, социальной пенсияны талбыт, иитэр киһилэрин сүтэрбит оҕолор.

— Пенсияга тахсыан иннинээби (предпенсионнай) саас туһунан билиһиннэрэххит дуо? Хайдах аабылларый? Кимнээх бу статуска хапсалларый?

Пенсияга тахсыан иннинээби саас диэн 350-ФЗ көрүлүбүт сана өйдөбүл буолар. Пенсия иннинээби саас диэн (предпенсия) — пенсияга тахсара 5 сыл хаалбыт буоллабына ааттанар. Саха сирин олохтоохторо 2019 с. пенсияга тахсар саастара дьахтарга — 51, эр киһиэхэ — 56 буолла. Онон предпенсионнай саастара бу 2019 сылга дьахтар — 46 сааһыттан, эр киһи — 51 сааһыттан аабыллар.

Биллэрин курдук, 2019 сылтан сыл айыы пенсияга тахсар саас кыра-кыратык үрдээн иһэр, ол курдук 2020 сылга пенсионнай саас дьахталларга — 52, эр дьонго — 57 буолар, ону кытары предпенсионнай саас эмиз үрдээн, дьахталларга — 47, эр дьонго — 52 саас буолар. Бу — Саха сирин олохтоохторугар аабыллыыта. Оттон Арасыйытааҕы пенсионнай саас өссө үрдүк 2019 сылга дьахтар — 56, эр дьон — 61 пенсионнай саастарын ситэллэр, предпенсионнай саастаах статуһу ылаалларыгар 51 уонна 56 саас ирдэнэр. Бу статуһу иһээргэ ирдэнэр үлэ ыстааһа баар буолуохтаах, ол эбэтэр дьахталларга 20 сыл, эр дьонго 25 сыл, бу иһигэр Уһук хоту оройуонна үлэлээбитигэр 15 сыл.

Возраст, по достижении которого возникает право на страховую пенсию за работу в районах Крайнего Севера и местностях приравненных к ним

Год рождения	Мужчины		Женщины		Год назначения
	Год рождения	Возраст	Год рождения	Возраст	
2019	1954 (1 полугодие)	55 лет 6 месяцев	1969 (1 полугодие)	50 лет 6 месяцев	2019 (2 полугодие)
	1964 (2 полугодие)		1969 (2 полугодие)		2020 (1 полугодие)
2020	1965 (1 полугодие)	56 лет 6 месяцев	1970 (1 полугодие)	51 год 6 месяцев	2021 (2 полугодие)
	1965 (2 полугодие)		1970 (2 полугодие)		2022 (1 полугодие)
2021	1966	58	1971	53	2024
2022	1967	59	1972	54	2026
2023 и последующие годы	1968	60	1973	55	2028

— Туох чэлчэтиинэн туһанар бырааптаахтарый?

Манньк статус Федеральной сокуонунан көрүлүбүт чэлчэтиилэри, гарантиялары уонна эппизитинэстэри биэрэр. Манньк гарантиялар уонна социальной чэлчэтиилэр Дьарыктаах буолуу киһини, нолуогабай тэрилтэлэр, үлэ биэрээччи өтүттэн эмиз бааллар, көрүннэрэ араас буолуон сөп, ол барыта уорганнар үлэлэрин салайар Федеральной сокуоннарынан көрүлүбүт буоллабына.

Арасыйыта пенсионнай пуондатын тэрилтэлэрэ гражданин предпенсионнай сааһын туолбутун биэрэгэтэр сибидиэнньэни эрэ биэрэр бырааптаахтар.

— Манньк сибидиэнньэни хантан, хайдах ылар бырааптаахпытый?

Манньк сибидиэнньэни киһи тус бэйэтэ Пенсионнай фонда управлениетыгар тийээн ылыан сөп, эбэтэр тэрилтэлэр, былаас уорганнара уонна тустаах биздэмэстибэлэр пенсионнай уорганнартан быһа электроннай запрос онорон эппизити ылыахтарын сөп. Билигин туругунан электроннай ситим нөҕүө манньк сибидиэнньэлэри пенсионнай пуондаттан ылар туһунан үгүс тэрилтэлэр уонна Дьарыктаах буолуу киһини уорганнара сөбүлэн түһэрсэн тураллар.

Кэпсэттэ АЛЕКСЕЙ СЛЕПЦОВ.

ТИЭРГЭН

Дьиз кэргэнгэ аналлах балаһа

Сибэкки Дуунньа Чурапчыга сыртыта

розаны эмиз сарбыын. Кырыллыбыт сибэкки хойуутук, албэх сибэккилээх үүнэр. Сэбирдэхтэрэ улахан, кыраһыабай ына лагаччы тахсар. Маһаһынтан атыластыт роза үүнээйитигэр буор кутан бизрээбит. Иһиттээх буор үрдэ беҕе суох, ыраас буолуохтаах. Роза сэбирдэбинэн үчүгэйдик аһыыр үүнээйи. Онон уунан эбии ыстара сылдыахха наада. Кыһынын болтуолдьяа, гарааска эбэтэр муоста анныгар уурабын. Хотонно да кыстатыахха сөп. Күлүн хараарбыттаах буоллаһына, тутта быһабын, обрабаткалыбын, онтон 20 литэрэлээх инчэбэй буорга уурабын. Олунньу ый бүтүүтэ күннээх сиргэ таһаарабын. Күн уота тийбэт буоллаһына фито-лаампанан сырдатан бизрээбин. Сыпыйбытын кэннэ, бэс ыйын 10 күнүттэн таһырдыа хоруудаларга олордобун. Төһөнөн албэх буордаах да, соччонон үчүгэйдик үүнэр. Бу үүнээйини үчүгэйдик аһатыахха наада. Сайын устата бурданан аһатабын. Буоругар помидор, обурсу буора барсар. Розаны сизмэнэн үүнэрэр буоллаһытына, сизмэтэ икки-үс ый устата халадыһыныкка сытыахтаах.

буолан, туохтан турарын, хайдах усулуобуйага үүнэрин үчүгэйдик билбэппит. Виноград талаһын саамай сүрүн угун өйдөнүмтүү ына сахалыы «Эбэ» диибин. Эбэттэн үүнэр лабааны «Ийэ», онтон ийэттэн тахсыбыты «Сизн» дьиз ааттыбын. «Эбэни» уонна «ийэни» төрүт кырыллыбыт. Сайын устата ийэттэн лабаалар тахсаллар. Бу сизн-лабаа төрдүс сэбирдэбиттэн сабалаан аһа тахсар. Аан бастаан тахсарыгар виноград салааһынанан бүрүлүбүт исхэх курдук буолар. Талах албэх ууну сөбүлээбэт, силиһэ уйбат уонна аһа ыйаһыннанан хаалан, сакыраан хаалар. Биридэ дэлэйдик кутабыт, онтон тохтобут.

буоллаһытына сөптөөх температураны тутуһуохтааххыт. Таһырдыа үүнэрэргитигэр тыалтан хөмүскэллээх сиргэ олордобут.

Атылаһан олордуу

Сэбирдэбэ үүнэ, отонно тахса илик «уһуктубатах» талаһы атылаһар ордук. Оччоҕо атын усулуобуйага тургэнник үөрэнэр. Отонноох буоллаһына айанна, көһөрөгө отонно түһөн сөп, оччоҕо ол сыл аһын бизрээбит. Виноград талаһын атылаһан баран, хайаан даһаны үһүз өттүттэн быһабыт. Бысыккытын кэннэ угун иһэ кугастыны өһөөх буоллаһына, от күөх буолуор дьэри сүһүбүн икки ардынан кырылан иһээбит. От күөх - тыһынаах дьиз. Бысыт сиргитин зеленканан эбэтэр күлүнэн, дьуотунан, марганканан сөтүохлутун сөп. Онтон 10 литэрэлээх иһиккэ олордобут. Олордуоххут иннинэ иһикит пластмасс буоллаһына, муус аһыарынан түгэин 5-6 сиринэн үтүтүгүт. Мас иһиккэ олордор ордук. Иһикит алларгаа өттүгэр 5-6 см үрдүктээх дренаһы кутабыт. Дренаж оннугар кыһыл кирпииччэни бытарытан эбэтэр кубик быһыылаах мас сыһыын, эбэтэр ситэри умайбатах кытаанах чоһу, эбэтэр хаһын хатырыгы туттуохха сөп. Виноград талаһа аһаардаас кунус буорга эбэтэр маһаһынын буоругар үчүгэйдик үүммэт. Ол иһин буоругар өрүс кумаһын, туойдуну буору кутан бизрээбит. Тэг кэрингээх үс көрүг матырыаалы үчүгэйдик булкуптабыт. Сымыыт хаһын хатаран баран, көнө сиргэ ууран, халтаһынанан илдьиритээбит. Дренаһы сабар ына буору тэппигит, онтон биир ытыс илдьиритбит сымыыт хаһын таммалатабыт, салгыы оһохтон күлү ылан кутабыт. Кыратык булкупуйан баран буору кутабыт, талаһы олордобут. «Эбэ» улахан анаара буорга кириэктээх. Олордуоххут иннинэ силиһин көһөрөн баран, саамай уһунун тэһнээн кырылан бизрээбит. Олордон баран буору ыбылы баттаан кытаатыннарабыт, онтон уу кутабыт. Силис тас буору кытта силимнэһиэктээх. Үс күн устата хараһа сиргэ туруора түһээбит. Онтон, дьэ, сырдыкка таһаарабыт. Виноградны сыл аһын улахан иһиккэ көһөрөн иһиэхтээххит. Холобур, быйыл 10 литэрэбэ олордобут, эһиил 15 литэрэбэ, онтон эһиил 20... Оннук 50 литэрэбэ дьэри көһөрөбүт.

Бу үүнээйини помидор курдук буюһатабыт. Олунньуга, күлүн тутарга аһын кутар кэмэ. Ол кэмгэ талаһа чугаһаабаллыт. бөһүлүктэринэн үрдэрбит. Оччоҕо винограда үчүгэйдик үүнэр. Виноград соробор ситэ буспакка сакыраан хаалааччы. Ол аата бастаһынан, куопастааһын (опыление) үчүгэйдик барбатах, иккиһинэн, сиигэ аһыгар тийбэтэх. Виноград үүнээбинэ төбөтө токур буолуохтаах, туга эрэ тийбэт буоллаһына эрэ көнөтүк үүнэр.

Помидор үүнээйитин курдук хос лабаалар, ону быһан ылабыт. Уопсайынан, помидору үүнэрэр дьон туох да уустугу көрсүбэт. Виноград 3,5, 4 эбэтэр 5 ыйынан ситэр. Суордугуттан тутулуктаах.

Кыһынны биризмэбэ көрүү

Виноград талаһа 5-6 мистэрэбэ дьэри уһуур. Оннук уһатыа суохтааххыт. Икки-үс мистэрэ буолла да, төбөтүн быһабыт. Күлүн «эбэттэн» тахсыбыт икки «ийэни» хаалларабыт уонна барытын кырылабыт (арагайыа курдук быһыылаах буолар). Биир «ийэ» 8 сүһүөктээх, онтон биир сизн 5 сүһүөктээх буолуохтаах. Ону таһынан үөнэ суох кыстаатын дьиз күлүн сөрүүн, хараһа сиргэ уурабытыгар эмтиибит. Ол эбэтэр эминэн 4-тэ, 5-тэ ыстаран баран уурабыт. Эмкэ фитоспорин, интовир, фуфанон, фитоверм туттабын. Ордук фуфанон уонна фитоверм туһалыыр. Саас олунньуга-күлүн тутарга таһаарабыт. Тутатына үөнтэн, ыарыһтан эмиз эмтиигит. Саас отонноноору ыһыт буоллаһына, анал аһынан аһатыахха наада. Онтон салгыы бурданан, күлүнэн, суоданан, от-мас сытыйбытынан аһатыаххытын сөп. Виноград талаһын сүрүн ыарыһа - Паутинный клещ. Фуфанон эминэн ыйга биридэ, иккитэ ыстара сырыттаахха, бу үөн үөскээбэт. Маны таһынан лабаатыгар дьэбин курдук араһастыйар, ону эрдэттэн эмтии сырыттааххына тахсыбат. Манньыка фитоспорин туһалыыр. Бу эмп эмтиирин таһынан, үчүгэй уобурдуу буолар.

Виноград талаһа салгыһынаах сиргэ үчүгэйдик үүнэр. Тэпилиссэбэ үүнэрэр

розыны эмиз сарбыын. Кырыллыбыт сибэкки хойуутук, албэх сибэккилээх үүнэр. Сэбирдэхтэрэ улахан, кыраһыабай ына лагаччы тахсар. Маһаһынтан атыластыт роза үүнээйитигэр буор кутан бизрээбит. Иһиттээх буор үрдэ беҕе суох, ыраас буолуохтаах. Роза сэбирдэбинэн үчүгэйдик аһыыр үүнээйи. Онон уунан эбии ыстара сылдыахха наада. Кыһынын болтуолдьяа, гарааска эбэтэр муоста анныгар уурабын. Хотонно да кыстатыахха сөп. Күлүн хараарбыттаах буоллаһына, тутта быһабын, обрабаткалыбын, онтон 20 литэрэлээх инчэбэй буорга уурабын. Олунньу ый бүтүүтэ күннээх сиргэ таһаарабын. Күн уота тийбэт буоллаһына фито-лаампанан сырдатан бизрээбин. Сыпыйбытын кэннэ, бэс ыйын 10 күнүттэн таһырдыа хоруудаларга олордобун. Төһөнөн албэх буордаах да, соччонон үчүгэйдик үүнэр. Бу үүнээйини үчүгэйдик аһатыахха наада. Сайын устата бурданан аһатабын. Буоругар помидор, обурсу буора барсар. Розаны сизмэнэн үүнэрэр буоллаһытына, сизмэтэ икки-үс ый устата халадыһыныкка сытыахтаах.

Розаны үүнэрийи

Роза сибэккини үүнэрбитим 20-тэн тахса сыл буолла. Бу үүнээйи сибэккитэ атын сибэккилэрдээбэр уһуннук турар. Сайын устата икки төгүл сибэккилиир. Күлүн тутар ыйтан сибэккитэ тыллар. Роза үүнээйитэ 10-тан тахса сыл үүнэр. Төһөнөн роза кырдыар да, сибэккитэ бөдөнөөн, лабаалара хойдон иһэр.

Ханнык баһаар үүнээйини биризмэтигэр сарбыыахха наада. Оннук

Хара буору оноруу

Сылгы сааһын күн уотугар үчүгэйдик куурдабыт. Онтон 200 литэрэлээх буочука мөһөөччүктэригэр кутан, бааһан баран саамай күннээх сиргэ уурабыт. «Компостин» дьиз препарат анаарын 10 литэрэ уулаах биздэрэбэ суурайабыт. Буордаах куулга, аан бастаан, 20 литэрэ ууну кутабыт, онтон лизикэнэн препараттаах уугутун кутабыт. Ыһыччы бааһан баран күн тыгар сиригэр уурабыт. Саас онордоххутуна күлүнүттэн туттуоххутун сөп. Ол эрээри эһиилгитигэр туттар өссө үчүгэй. Буору сымнатар, онорор калифорнийскай чизрбэни иитэбин. Бу чизрбэни буорбар барытыгар ыһабын, туттабын. Кыһынын сииктээх буорга сиик үөнэ үөскээбэтин ына маарылланан бүөлээн кэбиһэбин.

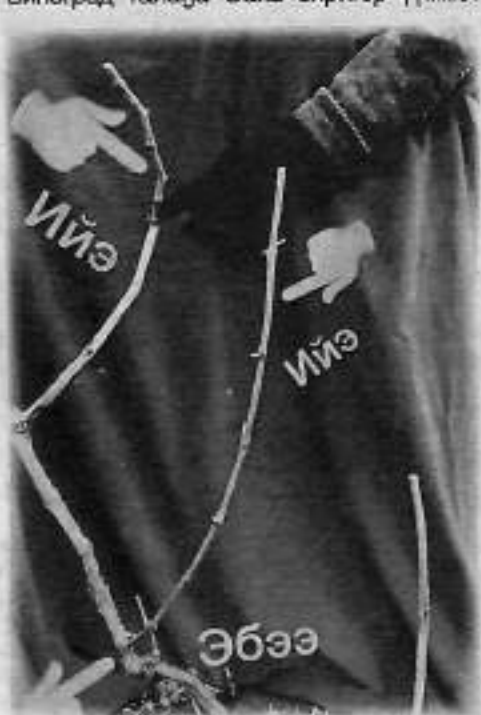
Чурапчы улууһугар сылдыбытын кэнниттэн

Быйыл Чурапчы улууһугар иккис төгүлүн кэллим. Ол эрээри Чурапчы нэһилиэгэр бастаһы сырыым буолар. Бастатан туран, «Куоһаһы» ТОС салайааччытыгар Федора Седалищевага, нэһилиэк, улуус дьаһалтатыгар, Любовь Жирковага, Одьупуун олохтообор Александра Седалищевага ыһырыһтырын, олус үчүгэйдик көрсүбүттэрин иһин махталбын тиздэбин. Дьиз кэргэн туруктаах буолуутун уонна олох хаачыстыбатын үрдэтэр сыалтан манньык маастар-кылаастары ыһабын. Бэйэбит дойдубутугар үүммүт сибээһэй оһуруот аһын, фрукталары аһыыр ордук буоллаһа. Оһону кыра эрдэбиттэн айылҕаны таптыырга, үлэлэтэ үөрэтээххэ наада дии саныыбын. Бу күннэргэ хас да нэһилиэккэ маастар-кылааһы ыһтым. Ол эрээри доруобуйам туругунан, хомойуох иһин, сорох нэһиликтэргэ сылдыһытым. Олохтоохтор виноград, роза олордуутун олус сэргиллэр эбит. Аһаһас кэпсэтии кэнниттэн сирэй көрсөн ыйытыы бөҕө бизрдиһэр. Помидор, обурсу сизмэлэрин, «Сибэкки сипсирэ» кинигэбин атылаһтылар. Күндү Чурапчы улуһун бары олохтоохторун, күммүт уһаан, сандал саас чугаһааһытынан уонна кэлэн иһэр сааскы бырааһынныктарынан эбэрдэлиһибин. Дьэрэккэн сибэккилэри үүнэрэн, тэлтэллэрбитин, күннээби олохлутун кизгэтэллэригэр, араас оһуруот астарын олордон, хаачыстабалаах, сибээһэй аһынан дьоннорун аһаталларыгар баһарабын.

Марфа ПЕТРОВА.

Виноград талаһын тутулун үөрэтии

Бастаһы ас бизэрэр сылыгар өлгөмнүк аһа үүммүтэ. Оттон иһик сылыгар аһа аһыйаабыта. Ол туохтан манньык буолбутун билээри үөрэппитим. Виноград талаһа Саха сиригэр үүммүт

НОРУОТ ХОРСУН БЫҢЫТА ӨЛБӨӨДҮЙБЭТ

75
КЫАЙЫ
1945-2020

**Бүгүнтү
балаһаба
Хатылы
нэһилиэгэ**

Николай Саввич үүнэр көлүөнэни сырдыкка-кэрэсэ уһуйбута.

Орловский уобалас Волховский оройуонун Азарова дэриэбинэсэ сэриилэспит Баин Петр Алексеевич 1916 с.т., Бельх Кузьма Васильевич 1917 с.т., Орловский уобалас Жиздринский оройуонун Үөһээни Акимовка дэриэбинэтин босхолоһунна, Аржаков Гаврил Петрович 1916 с.т., Собакин Семен Захарович 1907 с.т., 1943 с. кулун тутар 7 күнүгэр Орловский уобалас Зеленья оройуонун Красное дэриэбинэтин иһин сэриигэ сырдык тыыннарын толук уурбуттара.

Воронежский уобалас Бобровский оройуонун Ислорец дэриэбинэтигэр сэриилэһэ сылдьан, ыараханньк бааһыран, Николаев Михаил Егорович 1916 с.т. госпитальга сытан өлбүтэ. Смоленский уобалас Пречистенский оройуонун Стрынькова дэриэбинэни босхолоһунна сэриилэһэ сылдьан, Петров Гаврил Никонович II сырдык тыына быстыбыта. Собакин Иннокентий Прокопьевич Медведки дэриэбинэтин иһин сэриигэ өлбүтэ. Федоров Дмитрий Софронович, 1911 с.т. 1942 с. ыалдьан 4645-ЭГ эмтэммит, өрүттүбэккэ, Читинский уобалас Карымский оройуонун Олентуй бөһүөлөккэ өлбүтэ. Миронов Николай Егорович, 1910 с.т., 1942 с. Челябинский куоракка госпитальга, Егоров Кирилл Григорьевич, 1909 с.т., 1944 с. Осетрово дэриэбинэсэ хомолтолоохтук, Давыдов Гаврил Гермогенович, Давыдов Семен Дмитриевич 1916 с.т., Дьяковский Григорий Константинович, 1900 с.т., Белоглобский Роман Тимофеевич 1907 с.т. 1941 с. сэрии хонуутугар, Захаров Петр Кириллович Капустино дэриэбинэсэ 3245 эвакуационнай госпитальга 1943 с. өлбөннөр дойдугарыгар төннөр дьолу билбэтэхтэрэ. Козлов Степан Алексеевич, 1918 с.т., 1946 с. тохсунньуга дойдутугар тыыннаах эргиллэн кэлбитэ.

1941-1945 сс. Аба дойдуну көмүскүүр Улуу сэриигэ баран биһиги оройуон 117 ньургун уопаттара кыргыһы толоонугар сураба суох сүппүттэрэ. Кинилэр ортолоругар биһиги нэһиликтэн 12 киһи баар: Иванов Митрофан Николаевич 1915 с.т., Кривошапкин Егор Дмитриевич, Кожевин Матвей Дмитриевич 1897 с.т., Николай Николаевич Аржаков — Бөтүөннээх 1904 с.т., Давыдов Гаврил Лазаревич 1905 с.т., Давыдов Петр Матвеевич 1912 с.т. Дьяковский Захар Степанович 1908 с.т., Лукин Петр Игнатьевич, Никифоров Михаил Алексеевич, Петров Гаврил Никонович 1916 с.т. Теплоухов Яков Николаевич 1910 с.т. Чурапчы ытык мизэстэтигэр — военкомат томпоругар туруоруллубут өйдөбүнньүккэ сураба суох сүппүт саллааттарбыт хас биридирээргэр тусла мрамор тааска суруллан ааттара үйэтитилиннэ.

Аржаков Михаил Николаевич — Сарбай 1921 с.т. сэриилэһэ сылдьан тынатынан ыалдьан 1943 с. өрүттүбэккэ, Челябинский уобалас Троицкий куорат кылабыһатыгар

көмүллүбүт. Аржаков Тит Федотович, 1911 с.т. 1942 с. сэрии толоонугар, Дьяковский Михаил Степанович 1917 с.т. Краснодубье дэриэбинэсэ 1943 с. көмүс уңуоһа тутуллубута.

Польшага сэбизскэй сэриилэр, партизанскэй этэрэсттэр уонча ыйы быһа сэриилэспиттэрэ, онно Архипов Николай Петрович Кенагенкиво дэриэбинэни босхолоһунна сырдык тыына быстан, Польша сиригэр көмүллүбүтэ. Биһир эмиз уустук дьылгалаах, сэрии сиртибэтэ Иустинов Георгий Николаевич — 1916 с.т. Япония сэриитигэр кыттан, доубуйатынан мөлөөн, 1945 с. дойдутугар кэлэн өлбүтэ.

Биһиги оройуонмутуттан немецкэй халабырдыттар арбаатарын Берлини штурмалааһынна 27 буйун кыттыбыта: Харьков куоракка билиэн түбэспит Иванов Михаил Алексеевич Берлини босхолоһунна. Япония сэриитигэр кыттыбыта. Дойдугар Хатылыга кэлэн олохсуйбута.

Нэһиликтиттэн 22 киһи үлэ фронугар сылдьыбыта. Кинилэртэн Захаров Николай Спиридонович — Даадабыс 1914 с.т. 1944 с. Иркутский уобаласка Усолье-Сибирское үлэни сылдьан өлөн, төрүт буоругар төннүбэтэ. Оттон 21 саллаат төрөөбүт түөлбэлэригэр төннөн кэлэн, колхуостарыгар эйэлээх олоһу тутуһан, оҕо-уруу тэнитэн дьолун олоһу олон ааспыттара.

Ини-бии Баиннартан 7 уол уонна күтүөттэр, 9 эдэр турбут-опорбут эр бэртэрэ Поповтар, Бабаба Ивановтартан 2 уола уонна күтүөттэрэ, Ойуун Ньукуйа 2 уола, иитиэххэ барбыт Трофимтан силс тардыбыт Ыстапан 2 уола, быраатты Никитиннэр, күтүөттэрэ, Чампык 2 уола, Дьуона 2 уолаттара, Куобай абатын уһуттан төрүттээх 3 уол Поповтар, Нуора Өлөксөйтөн уһаабыт 2 Кривошапкиннар, быраатты Антипиннар, Прокопий Хоһулуон 2 уола, Хайабаас уһуттан төрүттээх Протопоповтар 3 уоллара, Дьуодыматтан Өндөрөй уустан силс тардыбыт быраатты Ершовтар сэрии уот холоругун толоонугар хорсуннух сэриилэспиттэрэ, сорохторо сэрии сиртибэтэ буолан, үйэ-саас тухары хаалбыттара, сорохтор кыайы көтөллөөх кэлэн эйэлээх олоһу уһансыбыттара.

Милитаристскэй Япония аатырбыт Квантунскэй аармыйатын үлтүрүтэн, биһир тыла суох бэриннэрэн, Аба дойдуну Улуу сэриитигэр сэбизскэй норуот бүтэһиктээх кыайылыгыгар биһиги 10 буйууммут кыттыыны ылбыта.

Мария ИУСТИНОВА.

Кыайы 75 сылын көрсө төрөөбүттэрэ 100 сылларын туолар сэрии бэтэрээннэрэ

Кривошапкин Петр Алексеевич — "Кыһыл Армия" колхуос. 1942 сыл бэс ыйыгар ынырыллыбыта. 20-с туспа хайыһар биригээдэтигэр түбэспитэ. 1943 сыллаахха кулун тутар 17 күнүгэр Ленинградскай уобалас Борки дэриэбинэ иһин сэриигэ өлбүтэ.

Никитин Сергей Алексеевич — "Кыһыл ыллык" колхуос. Комсомоллаах 1944 с. бэс ыйын 16 күнүгэр барбыта. 25-с механизированнай биригээдэс кыттан Япония сэриитигэр киирсбитэ. 1946 с. эргиллибитэ. 2003 сыллаахха өлбүтэ.

Давыдов Гаврил Дмитриевич — "Кыһыл ыллык" колхуос 1943 сыллаахха бэс ыйыгар барбыта. 1946 сыллаахха эргиллибитэ. 1949 сыллаахха өлбүтэ.

Соловьев Дмитрий Ионович — Верхоянскыйтан 1943 сыллаахха сайын барбыта. 1994 сыллаахха дизри Дьокунскайга аэропорт тутуугар үлэлээбитэ. 1980 сыллаахха өлбүтэ.

Улуу Кыайы 75 сылын көрсө хатылыларга дьолун бэлэх оноһулунна — бу нэһиликтэн Кыайы туһа дьон сэрии хонуутугар, тыылга, Хоту көһөрүлүүгэ көрдөрбүт хорсун быһыыларын үйэтитэр сыллаах "Хатылы" дьон иккис кинигэ бачээттэн табыста. Кинигэни сабаланыабыттан бүтүөр дизри астынан аахтым, нэһилик устуоруйатын үөрэтиигэ дьолун үлэ.

Дмитрий Чечебутов
Хатылы кинигэтин ааһан олус астыным. Сүткэн үлэ оноһуллубут. Арийытым — оҕо сааһым хартыыната иннибэр арыллан кэллэ. Барыта оҕо эрдэхпиттэн билэр дьонум иннибэр биһиртэн биһир көстөн тахсан иһэллэр. Барыларын ахтыбыт эбилин.

Константин Чичигинаров.
Кыайы 75 сылын көрсө Хатылыбыт нэһиликтэр 75 Үтүө дьыала сабалланна. Ону сэргэ Кыайы сүврин санардыыга Санникова А.И. — 50000, Аржаковтар — 54000, Антипиннар-30000, Поповтар-25000, Керемясевтар-23000, Карповтар-20000, Анемлодистова М.С. — 20000, Кузьминнар-15000 о.д.а. дьыа кэргэттэр харчынан көмөлөстүлэр. Өссө да көмөлөрө киириэбэ.

Бойобуой уордьаннарынан наһараадаламмыттара

1. Догордунов Егор Дмитриевич — «Хорсунун иһин» мэтээл, «Кыһыл Знамя» уордьан.

2. Кузьмин Семен Афанасьевич — III истиэпэннээх «Албан аат» уордьан, II истиэпэннээх «Аба дойдуну Улуу сэриигэ» уордьан, «Хорсунун иһин» мэтээл.

3. Попов Афанасий Ильич — II истиэпэннээх Аба дойдуну Улуу сэриитин уордьана, «Германияны кыайы» иһин мэтээл.

4. Иванов Григорий Николаевич — «Кыһыл Сулус» уордьан, «Хорсунун иһин», «Германияны кыайы» иһин мэтээллэрдээх.

5. Собакин Семен Захарович — «Кыһыл Сулус» уордьан, «Германияны кыайы» иһин мэтээл.

6. Соловьев Василий Сергеевич — III истиэпэннээх «Албан Аат», «Аба дойдуну Улуу сэриитин» II истиэпэннээх уордьаннар кавалердара, «Германияны кыайы» иһин мэтээллээх.

7. Сергеев Николай Антонович — III истиэпэннээх «Албан аат» уордьан, «Германияны кыайы» иһин мэтээллээх.

8. Ядрихинский Дмитрий Лазаревич — «Кыһыл Сулус» уордьан, «Хорсунун иһин» мэтээл.

9. Парфенов Петр Васильевич — «Кыһыл Сулус» уордьан, «Германияны кыайы» иһин мэтээл.

10. Новгородов Николай Дмитриевич — «Японияны кыайы» иһин, «Германияны кыайы» иһин мэтээллэрдээх, «Аба дойдуну сэриитин» II истиэпэннээх уордьана.

Балаһаны бэлэмнээтилэр:
М.П.ИУСТИНОВА,
Хатылы нэһиликтин Бочуоттаах олохтоо, ССРС уонна СӨ культуура тыгунна,
А.П.ПОПОВА,
Е.Д.Догордуураа аатынан тыа сириг бибилиэтиктэн сэбиздэссэй.

ӨБҮГЭ ТЫЙНА: ХАЛБАС ХАРАТА

Аалтар "Өбүгэ тыһаа" драмасын нэхэс кинигэлэргэ насыйт үйэ анараа таһаһыгар, тоһус уон сыллар кырбизэлэргэ тыа сириг олохун оҥула тоһу өбүлүүтүн, бастагы бөһөнөө халаһыстыбаларын тэрийкини, дьон-сэргэ өйө-санаата, быһыһа-майгыта уларыйыһаларын тустарыан сыйлигин итэһтиһэлэһтик кэһэлэһэ кэһэлэһэ.

Айышны киригитигэр сулунан
 бызроста усталвах-туорагыгар
 нэлэйиэ тунаарар Амма Эбэ кыыс
 кэрэ айылбата кэстэ түһэрэ бэрт
 кэрэхсэбиллээх. Эбэ быйаннаах
 кытылыгар түөрт уон түөрт куөллээх
 кээксэнтэ-кирибэт, ырыабы ылламмыт
 Түгэс Түөлбэ ойуутаммыт. Салгыы
 сэлэргиир: «Оттон Амма унуоруга-
 биир туста сүдү кэстүү. Тондох
 эриид утарыта өрүс унуорунан, күөх
 тиин-тиримтин тикэз тардан мөлбөччү
 ууран кэбиспит курдук, ута эркин хайа
 кылдырылыны маһыллан, Түгэс Түөлбэ
 утары кэлээт туора кетэн, иһин сабах
 анньанан иһилин эрлийэн кириэр хоту
 баһым үрдүк модьобо хайата күөх
 тунарыгы бүрүкөн тунааран кэстэр.
 Бу киэн эргимтэ иһэ анды түһэр
 куөллэрдээх, уонунан саабыллар
 элгээннөрдөөх, сыллата улуутанар,
 эргиччи оттонор, үйэ-саас тухары
 үрүн тунабы үрүлүппүт быстыбат
 быйаннаах, бараммат бавйдаах үтүө-
 мааны дойду. Ол да иһин буолуо,
 бу хаһан даһаны сугу, курааны
 билимнээтэх байым түбани дьон-
 сэргэ таптаах, махтанан Тунах быстыт
 дигэ таптаатахтароо».

Аалтар геолог идэнзэх нли
былытынан былаарар: «Ох» снэ,
айылга барихан айыллыта
араастаах даганы буотлаба. Дьэ,
холобуу, бу Амма Эбэ бастаан сир
индэтин батыхан, . тыйыры
сүндэр быыкса үрүйэ буолан сир
сирэн, буору бурайан, сыһа уһан-
канан, бүктүннү кэбин ыһыһар
диэр төһөлөөх кэм- кэрдий аастыта
буолуой? Геологтар этиларимэн,
мөһүмүнтэн итэһэнэ суох сыл аастыт
буолуотлаах...

Киши-аймах үөскээһинэ баара-
сукаа түөрт эрэ малыйуөн сылтан
кэминэр. Билинки геология
үөрөбэ этэринэн, Сир үөскээһинэ
4-5 млрд. Сылга тээнэлэр. Киши
һуурутар харааха хатанар маннайгы
харамайдар баар буолбут симбиолэрэ
500 малыйуөн сылтан эрэ баттах
бүлүр. Ол аата, сирбит айыллыбыт
кэминтэн ыла, үөн пшавит тобуһун
иччитэх күрүдэнэх түбүт эбит...

Байхлалтай төнө даганы урууны идэвхтэн тэйдэр, сонун сирн дийлхүны нөрдөр арз, геслог харагынан сыналхын үерэнэн хаалбыл. Кини геологича систизмэтигэр сүдүрбэнчэ сыл үлэлзэн баран, кэпин суруналыыстыжара сыстан, хаһагаха өсөлүтэ сэттэ сыл буолла. Былырынэн, сааһыары кыһын, оройуон киинитэр Байхлалт ССРС Суруналыыстарын сойуулуун чилиэнэ буолбутун бэлгиззэбиттэрэ. Онно, кини Багатын учуоттаан, Түгэх Түөлбө динэн сана тутуулар бөлүөлүкэ уһайба сирн аһабыттара. Ону тута баран көрөн, сирин-уотун сөбүлзэбитэ уонча бу моторканы ыттан иһэр, отделение управляющайа Минкитта Сиапплазэбик кытта кэпсэтэн, харчылар дьобус сөйүлүк динэ туттабыта.

Мутугуян бырабар мунур олох биир сиргэ турбат. Эс хоһоно этарыиңи, түнүгүтүнөн чычыаах көтөн аартыгыгар таттыоох. Онтон ыныгы күндөйү, олох сайдыыта; айына-сырыыта өсөө түргэттэн илэр курдук. Туларча айымныгыгар, күнүзөйү олох тэтимэ эмиз онук «бүтүр, даарым, обонньоруман аатырар да, дыйыңан билгилм даарыы хоһуун, алта уончагын сана айчан эрэр саас ортолорх киһи. Эдириттан биенсийбэ төлөкүр дэри нөөр сылыһыттарбыта. Арал

бэйлэлэх хангилларыг сыныппыг агай бэйэтэ этг. Билигтя даганы, төлө да бизнсийгээ олордор, си дүгээр буолбат, сыйынты сынныапан кэмитэр оскуола олорорун муньан, кинилэргэ настаабыннык буолан, тү бөрүмү отгууллар. Быыл 600 туоннаны олтоон, убаһанан биризийлээннитэр.

Эмээхсине Мотгулуун бу орто уулсара Милюнттани хытгазээр даһан, кани дьизигэр олороллор. Милюнттэ мөнхээбэ бэйэтин сохуохугар урвалжыдайынан быйыл үнүс сылын үлэлээн эрэр. Үлэни-хамнаы син мээгэ ыһар, дынуу-сэргэни хамнагар, тылын ылынгарыттыа быһыылаах. Бу мээ-үс сыл иһигэр Одьулуунна өтөрүнэн барбатах тутуулар син бүтэн оһон үтэбэ киридилэр ээ. Улахан хончуолунай, оһуоһа уонна ити оболор сүүрэр-көтөр оһуор дуу, уһуор дуу диир сагалара, эчи дьэндэйэн улахана, үрдүгэ да бэрт, киһи үөр сыйгыны экирэтэр уорабайа. Уонна оттон Хондута оболор лаабырдарын тутууларэ турдахтара диң. Оболуох буолан, аарыанан оһомньор даһаны аралдьыйар дойдута буолан эрэр быһыылаах.

Биир үгүү мүнэ санаата таайан
дуу, бонньор сагаан утуйбуха
сытта, ханас ойоронугар эркилинэ.
Эмээхсинэ биир тэн тыынан утуйа
сыгарын ыксыйара, керөн ылла. Кинэ
быһайын оттуу сылдьан түһээбит
түүлүн, сыта түстэр эрэ, өйдөөн кала
түрөйдэлээнэ: «Биирдэйдөөтөрүнэ,
кинэ төрөөбүт алаһыгыр-Ньукууна
Сарбайыгар сылдьар эбит. Сайын
ыһыах саҕанаары кэм быһылыаах..
Арай араһын сөнгөтө сипсийэр: Бу
орто аан ийэ дойдута кэлэн дубук
олорон бардын дигэн уолтуйуума,
долгуйума. Кини-хара буол
сылдьыбытын белиэтэ, эн олорбук
кэмин үлэрийылытыгар, сажа саргыта
сагалылытыгар олук уурсар, омулар
өнгөлөөх кини кэнээрилэргиттэн
үөскүүр сибикиэтэ баар. Быһырыга
өбүлүү, өбүгэлэри үтүү, сиэгэ-
туомна сыстыы сөргүйүөх курдук.
Сөһөн Болугур, Уосалваах Лоллойо
сиэттэрэ силис-мүтүк тардыһан,
төрүттэрин түөлбөлөрүн тилиннэриэх
чинчилээтэр. Онуоха онкул уураар
Одьулуун отох оҕолорун арастара
Болугур Айыыта аны даҕаны
арамчылыыр, арчылыыр буолуоҕа».

Салпыы аарабыт. «Бүтүр хотонугар үлэли да сылдьан наар туулун саныы, ырынталыы сылдьыбыта. Ону бастаан илмэхэ да кэлсиэ суох курдук санаан баран, кэлиҥ кыма эмэ кытта үлэстибитэриҥиз сатаһыа суох курдук буолан, эһыы олорон дыонугар барытын кэлсиэн биэрбитэ. Дьонно бары даҕанык эмээхсиккэ, уола, кэлиитэ, бэл уончатын тусла илэк сизэа хыыкчаан кытта, олус дьиктиргин, сэргин истибиттээхэ».

Айымдынны авга омордохуна, былырлы сизэр-туом, иччилээх түүл тустарыман биһили озо эрдахпитинэ, кырдыбаастар кэлсиниллэрим өйдөөн-санаан кэлэбин. Оччоҕо тоҕо эр айгырестаах айылтэбэ, тулалыыр айгырэ тэбиллэбтэ көстүүлэр баар буолуохтарын сөптөөбөр итэҕэйинэххин баарабын. Ону тэийбыт курдук, талааннаах суруйааччы Тумарча атыканы кулминациятын хайдах баарынан сииһилии сэтэрпир: «Буэтүр бүтүн ахтан, багаран туран үөскээбит, үлүлээбит-хамсаабыт сирин, дойдутун кэрийэм, көрөн астынан-дуоһуйан кэлбэтэ... Итинээк алдаһын тулатынаары сирин уоту чуолкайдык саныы сытан Буэтүр нухарыйан барда да, эмизэ, били сайыннытын курдук, илэ-бодо түүлгэ баттапта... Арай иһиттигинэ, атах тыаһа хаарга хоочугуруур курдук. Тэҕэй, миэхэ иһэр дуу, сорук боллурдара буоллабы дигэ санаа көтөн түстэ. Оттон атах тыаһа хоочугурааччы хааман чуһаһан, олбуор айаар тохтуу түһээт, чыо дьиз

ааныг ар тиймэн кэллэ. Ааны тонтуйан
либигирэтэр тыастан Бүетүр тута
урукта түстэ. Эа, мяхэ кэллилэр дил
саналт, улгунуктура эхирээтэ. Аанна
кэлэн, султатыгар эрэ ыһыппыта
буулаат, хатыырын аһан бизрда. Аан
талэллэ түнээтин, хара күтүк барикис
гына түстэ да, холлорос саға уот
субурус гынаа. Бүетүр биридэ малис
гынан хааллаа.

Аймсныны салгыг ваабыт.
«Одүүлунта тахсыбт андаан
үн иһинэн оройуону бүтүнкүү
тиэри сүүрбүтэ.. Силизстияни
ытар бөлвө кытта Чурапчытан
Бизсийэрэ олорор кырдыарас юрист
Саман Ыстапаначыс Арамаанер
тахсыбта. Кини – Одүүлун төрүт
олохтордо этэ. Эдиригэр төрөөбүт
мәһиллалар маннайгыоскуоламанан,
омно себиздиосыйынн, учуталыман
саркы бүтөр дээр үлээригэ...

Бэрлэнэ бокунньу аба саастаах үөлээннээс, кырдыгас учуутал, силиадэбэтал Сэмэн Ыстапаанабыс абатын аба эрдэжинээритим тулунаа оруубуна кини түүлүгэр кэпсэнэрин курдук үүт харахха түбэһиннэрэн айдынна 39.

Сэмэн бистааганабыс өөр агаара
баран динд, бэлүүлжтэгийннээх
түмүүг онгорбууга: «Бу быһы» майгы
уларыйдабына сатанар. Барыта
элбын-кэлдүүн үерэх, олох буолан
хавдта. Манчык олонор уһаабалпыг
маччыс, оном тоох эрэ буолара буолуу». «Тоох эрэ буолара буолуу».

Очигтуулар, абатын түүлээ түгэхтээх буолан тахсар эв. "Олох уларыйытыгыр оболоргуттан ким эрэ оруоллаах буолубар"... диян өйдөбүлү абаа сүрөбэр чугас ылыммытын киникээх катылаан элпиттээх этэ. Ону миниктээ улаханга уурбааха, күтүү-элэх курдук аһаран кэбиспитэ»

Өлдөөх киһи өлдөөх тыл түргээннэ
өйдүүр. Сэмэн Ыстаалаанабыс этиитэ
Миниктээн дүрүн толкуйга түһэрдэ:
«Абата эрэйдээх тулу ырапаан
барахтаабыта буспа? Өлөр
өлүүткэ киһини быһыһаабыта, ол
үгүс эбээһинэстиир. Ол аата, киһи
абатын опобун салгыахтаах, бэйэтин
кэргэттарин, аһаах-һипэ дыонуу
тулулар опоруохтаах. Оччотугар
байа бодотун тардынан, быһыһымын-
майгытын тосту угарыптаабына
сатанар».

Уларыйымы-тэлэрийийи өр
күүтэрбэтэбэ. Айымыныга
«Мырааннаах» сохуос дириэктэрэ
Владимир Иванович Аларон
былырын былааннаах сохуос
книһ үһэйбетыгар ытыттылаах
тутуулар үбүлэмнэт буолбуттарыттан
санаата алдынан олорорун
былсэбит: «Оно төрөтүнэн
буолбут киһи- Сизэллээх...Дэ
санаан да көрдөөх, сүрдээх суол
буолбат дуо бу, тэриглибитэ үс ара
сыл буолбут отделеһе диэтэххэ.
Бэлээр биэс тыраахтардаах, онтом
икитэ ДТ-75 үһэ «Беларусь», иккэ
массыналаах: Бортобуой УАЗ-ик
уонна бырысыаптаах ЗИЛ- МАЗ- 554,
аны ол таһынан быһыл КАВЗ автобус
ыллылар. Туох үлүгэрэй, добоор, бу,
30- ча эрэ хаһаайыстыбалаах кыра
отделеһа?»

Дирижктэр хоһугар манньык
сигардэх кэлсэтии сабалана: «Мин
биэс- алта уолу кэлсээн кэпэрэтиип
тэринээрэ ынабын.» Микиипта
чинчилээбитии килитин сирэйин-
харабын одууласта. Дирижктэр
салгыы истарддии, савгата суох кэтэхэн
олороруттан ардийбитии, салгыы
кэлсэн бэрэв.- РАПО-ны кытары
дустубардаһан, соххуска түһэлээх
эбийизктэри тутууга үлэлэз элбит.

-Бээрэ, ол уолаптаргын хантан булабын?

Бэйэм одоо хэвээр байсан, Түтэх
Түтэх байсан...

-Оттон телебүрз, хамнахда?
-Солхуус каппизбикэни дэ төлөөбөт.
Барыта РАРЮ суртугар онгылдлар.

Бишги дуугаар бэлхитэн,
хэлнэстэн эмээлэн
ылаахтайхлыг, - Силнээхэн холкутук
Силнээхэн бэлхитэн.

—Эн бийигни басгалуулахуу ара
нвалд.

-Но, ол сойхустан тахсарыт дуа?

Бул бийик саябагыңа жаныңабын

ақылды.

Алавлар сайабылпаныны ылан,
топкуйдуур быһыынан остуолугар
олордо. Сизгэлээх бэйата бардын,
сылтаа хоту, саатар эрэ буоллаба
Уопаттары кучуйара кутубан...
Уруучукатын ылан, сайабылпаныны
ханас мунугар: «Оформить
приказом» диэн визалаан дьэрэлитэи
кабитаа»

Кырдук ханан бағарар кыйлар,
өргөйдүүр. Дыңс-сэргэ санавта
кэллэзинэ, бары барыга орун-
синугар буола түһэр. "Норуот күүһэ
— көмүөл күүһэ" дигэн мэтэнэбэ
эппэтэр. Айыыммыга күүдээннээх
үлэ оргуйар ортолугар, биириэмнээх
күннэттигэр баар буола түһэбэт. «Юни
отделениа управлениа» Эллээхэл
бар дыно уонунан үлүн сылларга
бас-көс туттубут ытык-мааны
күннэлэрэ... Бу пол бааччы туттуулаах-
халтыылаах, кыраба уолуһуйбат,
быстахха-саарбахха быстаһаммат,
олюктоору, боччумнаабы онорору
сөбүлүүр ньылып, нүһар киһи... Ханнык
бағарар уураабы, дыһалы ылыныан
инниэ Алаарап ван бастаан Нихон
Федорович санавтын, бабэтын
истээччи. Эллээхэл, эмиз Алаарап
күрдүк, Сизлээхэби соҕо иһигэр
кылларбат... Онон үксүтэр Сизлээхэл
этиилэрин, туруорсууларын утары
күөлэстэнэнчэ...

Күлсүү-салсым, хаадылааны
дэбулуоллаах тусстары
көтөбүү салбанан истэ. Онуоха
комментарийдааччынын, кыбытык
тыпым үгүстүк туттааччынан Элпээхэп
буолла... Онтон туос этэр уочарага
калпыттар, быһан- отом эрэр курдук,
быһаччы сабалаята.

Мэндийн үзлэлээр баар збит. Мин сөөгым тухары ынах эрэ ютуругун эрийэн кэлбиппин, бимр да боччумаах түгуну ыкытатахлын. Ол ичин уолум хомуруйбул збит. Сөөгү түгугар буолбака, дьон олохун тулсарар түгугар үлэлиэх-хамныхаа хаалбыт збит. Оку бүгүн дьа өйдөөтүм. Никита Петровиш, эн үтүө холобурун, кыайыын түгугар!- Холуон собулук эриллэн Минкиттэни кыпта тыаастаахтык охсуһунунараат, хантатаан кэбистэе.

Ааштар айханыны мөхүвэрэ хөйдэх-туох, быһаарыллыбытын сиһилии сэхэргиир: «Ол күнтэм ыла Элпээхэп Микһиттээ сыһыана тосту уларыыбыта. Дириаксийэлэргэ, бырабылчанналарга араас хи ирсилаах тахсыылаах мунунактарга Сиалпээхэп үксүгэр кыйыылдах тахсыгалыыр буолан барбыта. Ол төрдө-тебэтэ Элпээхэп этэ. Никон Федорович уруг киинини сүгүн хаамтарбат, куруук утарса, туорайдаһа сылдьар бэйэтэ, аны Сиалпээхэби өйүүр эбэтэр өйдөөбөт. Сөбүтсэбэт бостуруохугар саната суох хаалар идэлээммитэ».

Түмүктээн эттээх, суруйааччы
бу дьонунмаах ийи киинигэлээх
арамааныгар тыа сирим олобун
дьаһадын, быһыытын-майгытын,
досон-сэргэ саргы санаатын,
кыһалбатын бэрэ билэрин бэлиэтин
көрөбүн. Элбэк түбэлтэлэргэ сайдыы
сака суолларын тобулууга, тэргэн
аартыгын таба тааныыга сүбэ-ама
биэрэрин астына, сэргии, махтана
заарабыт. Айымыны ордук төрдү-ууту
төрдүтүн түөрэ кэпсиир быралыйар
былыргыта боччунаах миэстэни
ылар уонна быһили санаабытыгар
күндү кылаакка тэһизэбинэн иитэр-
үүрэтэр суолтата мунура суох.

Егор Гаврильевич ВИНКУРОВ,
философия науктын
кандыдата, доцент.

ҮТҮӨ ААТА ААТТАНА ТУРУОБА

Оонньооботох оёо саас

Саха Өрөспүүбүлүкэтин култууратын үтүөлээх үлэһитэ, норуот үөрэҕиритин туйгуна, Аба дойду Улуу сэриитин кыттыылааба, Чурапчы улуусун Бочуоттаах гражданина, Кыһыл Сулус, Аба дойду сэриитин 1-кы истиэпэһинээх, Норуоттар добродоһуулар уордьаннар кавалердара, элбэх бойобуой мэтээллэр хаһаайыннара Гаврил Дмитриевич Ефимов бу дьыл олунньу 24 күнүгэр төрөөбүтэ 100 сылын туолуоба.

дьиэтигэр дьонно-сэргэтэ 400-чэки киһи үөрэ-көтө, өрө көтөбүллэн туран көрсүбүтүр. Фронтан эргиллибит байыас бу да сырыыга биир дойдулаахтарын фронту кытары сибээһи өссө күүһүрдүр, тыылга бэйэни харыстаммакка үлэлииргэ ынырыта. Ахтылбанаах көрсүһүү, истин кэпсэти түмүгэр „Көрсүһүү“ диэн ийэтигэр ананмыт бэйэтин хоһоонугар, норуот матыыбыгар, нуучаттан „Кирпичик“ ырыаба майгыннаттан ырыа айыллыбыта биллэргэ диэри саха дьонно сөбүлээн ыллыыр ырыата буолан сылдьар.

Бар дьонун туһугар

Сэрииттэн тэннэн кэлэн, икки баттыктаах сылдьан, комсомол Чурапчытаабы райкомун сэкирэтээринэн талыллан, үлэлээбитинэн барбыта. Коммунистическая партия идизэлэрин, таһаарар уураахтарын олоххо киллэрингэ, эдэр ыччаты түмүүгэ күүһүн харыстаммакка үлэлээбитэ. Чурапчы комсомолу сана сабалааһыннары,

годы войны—фронт... Ранение, награда Орденом Красной Звезды. Потом—председатель укрупненного колхоза имени Субурасского. Тирдэтипятистасячник, Заместитель председателя исполкома райсовета».

Оройуонна киһи көбүлээһининэн бастакы мусуой аһыллан үлэтин сабалаабыта. Успуорт араас көрүннэрэ күүскэ сайдан барбыттар. Тустуу, остуол тенниһэ, баскетбол курдук көрүннэрэ ыччат хото тардыллыбыта. Чурапчы орто оскуолатын баазатыгар Оёо ыспартыбынай оскуолата үлэлээбитэ. Чурапчы биир баттаамалаах томтордугар—Аба дойду сэриитин кыттыылаахтарыгар, ханас Гражданский сэрии

дьоруойдарыгар аналлаах лааматынныктар туруоруллубуттара. Итинтэн да атын, киһи суруйан бара туруох курдук, элбэх оноһуллубута.

Гаврил Дмитриевич Чурапчы, Кытаанах, Хайахсыт, Одьулуун оскуолаларыгар дириэктэринэн үлэлээбитэ. Калинин Өрөспүүбүлүкэтээҕи речевой оскуола, ПТУ-7 дириэктэрэ, ВООП и К Дьонуускай

куораттаабы тэрилтэтин эппиэттиир сэкирэтээрэ, П. А. Ойуунускай аатынан мусуой младшай научнай сотруднига, ВООП өрөспүүбүлүкэтээҕи бырабыланынньатын бэрэссэдээтэ, Биһир киһи холугар — сөбүмэр үлэ.

Айар үлэ алыбыгар

Элбэҕи билиэн-көрүүн бабарар, үөрэҕи ылынымтыа, уйаҕас дууһалаах элбэҕи ааҕар киһи, „Биримэтигэр изииттэ киһэр“ диһлэринии, Гаврил Дмитриевич оёо сааһыттан хоһуйарга холонмутта. Үөрэхтэнэн, олох араас эрийдэрин-мускуурдарын эт хаанынан билэн хоһуйар. Суруйар талаана арыллан, сайдан испитэ. Тылбаастааһынан эмиз дьарыктаммыта. 1933 сыллаахха, 4-с кылааска үөрэнэ сылдьан

Биһиги оскуолабыт кун ахсын
Кыайыны өрүтэ дөбөйөр,
Социализм олобун туруорсар,
Кадрыды бэлэмнээн таһаарар.
Онтон 1934 сыллаахха Хатын
Халыйа, Бабаҕа үрэх туһунан
Үүнэр дьирим үйэбэр
Үөрэ-көтө сылдьарбын
Саҥа олох күлүмэр
Саныы-өйдүү турабын,
Төгүүдэр айылтам
Төгүл араас былыытын,
Эргилээхтиир хара тыам
Ибир-сибир хамсыгырын.

Үүнэн үөһээ күндүрэр
Үөрэхтэрим туһатын
Саҥа олох сандаарар
Саабылалаах батаһын
Үөрэ-көтө үлэлиир
Колхуостарым кыайытын
Үрэх устун килбэнтиир
Хотуурдарын сытыытын
Колхуостарым хотуутун
Хотор дохсун хардыытын
Хотолдьуһа долгуһун,
Хомуунаны туойарын
Өрө үүнэр сойууслут
Үрдүк тулар былаахтын
Үөһээ туолар былааммын
Үөскүүр чабыл кэмнэрбин,—диэн суруйбута.

Араас тизмэлэргэ суруйбут элбэх хоһоонноро бэчээттэммэккэ, биллибэккэ сылдьаллар. Кини ырыаларын, хоһооннорун тустарынан 75 сааһын туолар үбүлүөйүгэр Саха саарына, Чурапчы чулуу уола, бастакы Ил Түмэн аллараа палататын бэрэссэдээтэлэ, Хайахсыт ыччата, юрист, суруйааччы А. П. Илларионов: „Тоболоон бэлэтибин. Гаврил Дмитриевич норуот өйүттэн сүппэт-оспот суоллаах поэт. Кини сэрии суолларыгар саллаат ыар дьылбатын сүгэ сылдьар кэмгэр Чурапчы колхуостарын хоту көһөрүү кыһалбатыгар төрөөбүт киһи мин алталаахтыыр сааспар диэри ийэм эмиийин соппойон тыыннаах ордубуппун. Онон, ама, оччо бэди хайдах өйбөр-мэйиибэр хатыам суобай. Ийэм миннигэс уоскутар-саататар ырыаларын. Онон ити Элпэй, Күннүк ырыаларын тэнэ, мин өйбөр ийэм эмиийин үтүттэн ингэн хаалбытара Ганя Ефимов ырыалара, киһи аата“. Дьэ, сыанабыл чаччы да ис сүрэхтэн, ол иһин да буолуо, „Көрсүһүү“ ырыатын норуот сөбүлээн ыллыыр, быйыл 100 сылыгар, Кыайы 75 сылынан сир-сир аайы улуустарга араас форманан тоһорон эрэллэр.

Гаврил Дмитриевич хоһоонноро олус ис кирибэхтэр, бары аналлаахтар. Олоҕо уостубат улахан тапталынан доһууолланан, дьоллоохтук дьонун олоҕу опорон аастаҕа. Аны олобун оёолоро, сиэннэрэ, хос сиэннэрэ салгыыллар.

Г. Д. Ефимов—Аратаа ыра санаалара

Гаврил Ефимов төрөөбүт дойдугар, норуотугар ахсаабат итии тапталынан, турунуулаах патриотизмынан опорон ааста. Кини олох өлүүн эрэ иннинэ: „Биһрдэ бэрлэлэр олоҕу бэйэҕэ да, атыттарга да туһалаахтык олоруохха наада. Мин олоҕу, дьону, дойдубун таптыырым. Онук олорбутум уонна үлэлээбитим. Патриотизм диэн баар буолуохтаах. Онтуката суох киһи силлэстэриттэн, тирэбиттэн матар. Үрдэххэ, көтөн хаалыаҕа. Патриотизм киһи төрөөбүт алааһыттан, оёо сааһа ааспыт, үөрэммит сирдэриттэн сабаланаар. Олох биһрдэ бэрлэлэр уонна олус түргэнник аһар. Олобуһунан туһан, өрүсүһүн туһан опор—тус бэйэни, ийэн, аҕан, улуһун, төрөөбүт сахан норуотун, аба дойдун тустарыгар“, —диэн суруйбута. Итини таһынан ыра санаа оностубут, суруйан хаалларбыт туруоруулаах кэс тылларын санатыаҕы бабарыллар. Мемориальнай мусуой-комплекс тутуу, Г. П. Башарин Саха сиригэр бурдугу ыһыны кэнэтигэ үлэтин өйөөһүн, Дыһан аатын Дьонуускай куорат уулуссаларыгар инэри, Охотский муораҕа тахсар суолу тутарга саналыы кириһи, Улуу Куданса аатын Чурапчыга үйэтиги боппурустарын туруорсубута. Бу туруорууларга саҥа кэмнэ султаланан олоххо киһирэр кыахтаахтар. Кини сырдык аата өссө да киэник үөрэтиллибэ, үлэтин успута холобур буолан туһаны аҕалыаҕа диэн эрэнэбин.

Герасим ПЛАТОНОВ,
Арасыйыа суруналыыстарын
соиуһун чилиэнэ.

Гаврил Дмитриевич Ефимов—Аратаа (ийлээх абата таптаан ааттаабыт ааттара) 1920 сыллаахха олунньу 24 күнүгэр Амма улуусун Сулбаччы нэһилигэр (билигин Чуралчы улуусун Одьулуун нэһилигэр) бааһынай дьэз кэргэнигэр төрөөбүтэ. Абата Дмитрий Еремеевич Ефимов, ийэтэ Дария Ивановна Ефимова хас да биһргэ төрөөбүттэр. 1929 сыллаахха Сулбаччы оскуолатын 3-группатын бүтэрбитэ. 1932 сыллаахха Чурапчы опорнай оскуолатын 4-с кылааһыгар үөрэммитэ, ити сыл комсомолга кирибитэ, төрөппүттэрин кытары колхуос чилиэнэ буолбута. Ол кэмнэргэ саҥа үлэлээн эрэр ШКМ (школа колхозной молодежи) бэйэс кылааһыгар үөрэммитэ. Алтыс кылааһы Дирингэ бүтэрбитэ. 1936 сыллаахха Чурапчытаабы педучилище устудьуона буолбута. 1940 сыл бэс ыйын 18 күнүгэр бүтэрэн начаалынай кылаас учуутала идэлэммитэ.

Оёо сааһа итинник түргэнник аһан, комсомол, анал үөрэхтээх киһи саҥа олоххо чинник үктэнэн, Чурапчы 8 кылаастаах оскуолатыгар 5—7 кылаастарга учууталлаабыта, 1941 сыллаахха Хайахсыт 7 кылаастаах оскуолатын дириэктэринэн ананан, Аба дойдуну хөмүскүүр сэриигэ ынырыллыар диэри үлэлээбитэ.

Аба дойду сэриитин кыттыылааба

Гаврил Дмитриевич сэриигэ Хотугулуу-Арааһы фронтта сибээс байыаһынан сабалаабыта. Уоттаах сэриигэ 1942 сыл бэс ыйыттан 1944 сыл бэс ыйыгар диэри сылдьыбыта. Сэрии хонуутугар сибээс тарда сылдьан икки төгүл бааһырыта. Бастакыта чэпчэки собуос эбит буоллабына, иккис бааһырыта улахан этэ, өлөр-тиллэр икки ардынан сыттабына, санитардар булбуттара. Байыаннай госпитальга өр сытан эмтэнэн сэриилэһэр чааһыгар эргиллибитэ.

Биһрдэ строй иннигэр таһааран, хамандыыра „За образцовое выполнение боевых заданий командования на фронте борьбы с немецко-фашистскими захватчиками, за проявленные при этом мужество и доблесть гвардии рядовой Ефимов Гаврил Дмитриевич приказом командования фронта награждается орденом Красной Звезды“ диэн бирикээһи аахпытта, уордьаны хорсун саллаат туһугэр аспыта. Саллаат: „Служу Советскому Союзу!“, —диэн андаҕарынан хардарбыта.

1944 сыл саас гвардия рядовойа, рота комсора иккис группалаах инбалиит буолан, Кыһыл Сулус уордьаннаах, элбэх бойобуой мэтээллэрдээх ахтар-саныыр Чурапчытыгар эргиллибитэ. Гаврил Дмитриевичи дойдугар Куптуура

— ҮӨРЭХ-ИИТИИ —

— КӨР-СЭРГЭЭ —

“МОХСОБОЛ” – уол обону уһууар күрэх

Олунньу 19 күнүгэр Улуу Кыайы 75 сылын уонна Аба дойдуну көмүскээчилэр күннэрин көрсө, Чурапчы улуһун уһууааннарын икки ардыларыгар «Мохсобол» улуустаабы байыаннай-ыспартыбынай күрэхтэһии 12-с төгүлүн ыһтылынна.

Күрэхтэһии үгэс быһытынан, сыл аайы Аба дойдуну көмүскээчилэр күннэрин иннинэ буолар. Манна уһууаан улахан бөлөхтөрүн уолаттара кытталлар.

Быйыл эмиз улуус киинигэр Чурапчыга Афанасий Софронов аатынан култуурунай-ыспартыбынай киингэ нэһиликтэртэн 19 хамаанда—133 олох кэлэн күрэхтэстэ.

“Мохсобол” байыаннай-ыспартыбынай күрэхтэһиини көбүлээччинэн, тэрийээччинэн Чурапчытаабы “Кэскил” уһууаан буолар. “Кэскил” уһууаан оччотообу физкултуураба инструктора Ольга (Слепцова) Ложкина уонна уһууаан методиһа Анна Шарина бырайыагы онорон, бу күрэхтэһиигэ маннай Чурапчы сэлээннэтин иһинээби уһууааннар кыттыбыттар, онтон кэлин улуустаабы Үөрэх салалтата биһирээн, улуус үрдүнэн ыһтыллар буолбута.

Күрэхтэһии быһаабын “Кэскил” уонна “Мичил” уһууааннар хамандыырдара көтөхтүлэр. Хамаандалары, тэрийээччилэри күрэхтэһии сабадаммытынан истинник эбэрдэлээн, улуустаабы Үөрэх салалтатын уопсай үөрэхтэһиигэ отделын сүрүннүүр исписалиһа Маргарита Оконешникова, бойбуой дьайыылар бэтэрээннэр Иван Адамов тыл эттилэр. Күөн көрсүһүү I түһүмэһэр строевой көрүү, II түһүмэһэр эстафета (9 түһүмэхтээх моһоллордоох сүүрүү) буолла. Тыһааһыннаах, интэриһинэй кириилэр кэниилэригэр «Мохсобол-2020» XII улуустаабы байыаннай-ыспартыбынай оонньуу уопсай түмүгэ табыста.

Кыайылыах хамаандалар:

I — “Чуораанчык” уһууаан, Чурапчы (Үөрэх салалтатыттан бириис).

II — “Улыбка” уһууаан, Чурапчы (“Удьюор” эр дьон түмсүүтүн бириис).

III — “Күнчээн” уһууаан, Хайахсыт (Үөрэх салалтатын эр дьонун түмсүүтүттан бириис).

“Бастын хамандыыр”

I — Эрсан Гурьев, “Улыбка” уһууаан, Чурапчы — Бойбуой дьайыылар бэтэрээннэрин түмсүүтүн бириис;

II — Рома Ноговицын, “Сулуснаан” уһууаан, Сылан;

III — Дамир Петров, “Күнчээн” уһууаан, Одьулуун;

Бастаабыт хамаанда кубогунан, грамотанан, хас биирдии чилиэнэ мэтээлинэн, анал бириистэринэн наһарадаланылар.

Уол обону иитиигэ туһуланар. 12-с төгүлүн ыһтыллар тэрээһингэ улуус, нэһилиэк аҕаларын, эр дьонун уопастыбаннай түмсүүлэрэ кытыннылар, анал бириистэри туруордулар. Сүрүн судьуйанан Ил Түмэн дьокутаата, саппаас халытаана Семен Никитин үлэлэтэ. Дьүүлүүр субэзэ бойбуой дьайыылар бэтэрээннэр Иван Адамов, Дмитрий Коркин, үөрэх салалтатын исписалиһа Иван Лукин, улуус социальнай-психологическай киинин салайааччыта Антонина Капрынова олордулар.

“Манньык күрэхтэһии уол обону төрөөбүт дойдуну таптыырга, харыстыырга, киини көмүскээччи, араҥаччылааччы буоларга иитэр ураты суолталаах. Бу күрэххэ оболор бэйэлэрин бэлэмнэрин, кыайыыга дьулуурдарын көрдөрөллөр, саастыылаахтарын кытта кыахтарын тургутуһаллар. Физкултуура салайааччылары үлэһэ уопуттарын атастаһаллар, сатабылларын көрдөрөллөр. Күрэхтэһэр хамаанда ахсаана сыл ахсын эбиллэ, кыттааччытын бэлэмэ тулса, хаачыстыбата үрдүү турара, биһирээн-биһир, санааттан-саага хамаанда кыайылыах тахсыыга «Мохсобол» күрэхтэһии туруоруммут сыалын-соругун үрдүк таһымна ситиһэн иһэрин туһулуур. Итиэннэ биһили күрэхпитигэр наар күөс-көмө буолар Ил Түмэн дьокутаатыгар Семен Никитингэ, улууспут, нэһилиэкпит эр дьонун түмсүүлэригэр дириң махталбытын тиздэбит”, — диэтэ күрэхтэһиини тэрийээччи, “Кэскил” уһууаан сэбиэдистсэйэ Анастасия Григорьева.

Сэмэн ЖЕНДРИНСКЭЙ.

Репертуар Кинотеатра

«АЙЫЛЛААН»

с 20 февраля по 26 февраля

09:30 - «Лед 2» (драма, мелодрама, спорт) 6+ (150) продолжительность 2 ч. 17 м.

11:55 - «Соник в кино» (фэнтэзи, приключение, семейный) 6+ (150) продолжительность 1 ч. 44 м.

13:50 - «Калашников» (военный, биография) 12+ (200) продолжительность 1 ч. 50 м.

15:50 - «Лед 2» (драма, мелодрама, спорт) 6+ (250) продолжительность 2 ч. 17 м.

18:15 - «Соник в кино» (фэнтэзи, приключение, семейный) 6+ (250) продолжительность 1 ч. 44 м.

20:10 - «Калашников» (военный, биография) 12+ (250) продолжительность 1 ч. 50 м.

Справки по телефону 8-964-428-70-94

Бронь автоматически снимается за 20 минут до сеанса!!!

Касса работает

с 08 ч. 45 м. до 20 ч. 30 м.

НВК SAHA

«Саха» НКНХ ханаалын
олунньу 24 — кулун тутар 1 күнүнээби бырагыраамата

НВК SAHA

Олунньу 24 күнэ бэнидиэньник	Олунньу 25 күнэ оптубурунньук	Олунньу 26 күнэ сэрэдэ	Олунньу 27 күнэ чаппыар	Олунньу 28 күнэ бэтиинсэ	Олунньу 29 күнэ субуота	Кулун тутар 1 күнэ баскыһыанньа
06:00 - Полюс мое Отечество 6+	06:00 - Саха күн 6+	06:00 - Саха күн 6+	06:00 - Саха күн 6+	06:00 - Саха күн 6+	06:00 - Геван 12+	06:00 - Геван 12+
06:15 - Түһүлгэ тула 12+	07:00 - Саха күн 6+	07:00 - Саха күн 6+	07:00 - Саха күн 6+	07:00 - Саха күн 6+	06:30 - Простые истины 12+	06:30 - Кал, опор, сэһэргэһиэх 6+
06:30 - Продвижение 12+	08:00 - «Саха сирэ» инф. бизрии 12+	08:00 - «Саха сирэ» инф. бизрии 12+	08:00 - «Саха сирэ» инф. бизрии 12+	08:00 - «Саха сирэ» инф. бизрии 12+	07:00 - Саха күн-Новый день 6+	07:30 - Бастын клип 12+
06:45 - Охота и рыбалка в Якутии 12+	08:15 - Выборы-2020 12+	08:15 - Выборы-2020 12+	08:15 - Выборы-2020 12+	08:15 - Выборы-2020 12+	07:45 - Полярная звезда 6+	07:45 - Полярная звезда 6+
07:15 - Кроссфит 12+	09:30 - Ачыттар 12+	09:30 - Ачыттар 12+	09:30 - Ачыттар 12+	09:30 - Ачыттар 12+	09:00 - Новости 12+	09:00 - Новости 12+
07:45 - Фестиваль экстремального туризма	10:30 - Санаа күүһэ 12+	10:30 - Санаа күүһэ 12+	10:30 - Санаа күүһэ 12+	10:30 - Санаа күүһэ 12+	09:15 - Истин илдьит 6+	09:15 - Истин илдьит 6+
08:00 - Продвижение 12+	11:00 - Актуальное интервью 12+	11:00 - Актуальное интервью 12+	11:00 - Актуальное интервью 12+	11:00 - Актуальное интервью 12+	09:45 - Бастын клип 12+	09:45 - Бастын клип 12+
08:15 - Охота и рыбалка в Якутии 12+	11:15 - Талбан 12+	11:15 - Талбан 12+	11:15 - Талбан 12+	11:15 - Талбан 12+	10:00 - Кал, опор, сэһэргэһиэх 6+	10:00 - Будем вместе 12+
08:45 - Полюс мое Отечество 6+	12:30 - Лекторий 12+	12:30 - Сэргэ 12+	12:30 - Аал-луук мас 12+	12:30 - Один из нас 12+	11:00 - Хранители времени 12+	10:15 - Родной край 6+
09:00 - «Саха сирэ» инф. бизрии 12+	13:15 - Кыайы-75 12+	13:15 - Кыайы-75 12+	13:15 - Кыайы-75 12+	13:15 - Кыайы-75 12+	11:30 - Новости парламента 12+	10:45 - Саас кэллэ! 6+
09:15 - Дойдум дьомо 12+	13:30 - Саха Сирэ-Якутия	13:30 - Саха Сирэ-Якутия	13:30 - Саха Сирэ-Якутия	13:30 - Саха Сирэ-Якутия	11:45 - Саха итэҕэлэ 12+	11:00 - Мультсериал 12+
09:30 - Биһиги Арафена Дмитриевнабыт 12+	14:00 - Совместные агитационные мероприятия по дополнительным выборам кандидатов в депутаты Госсовета Ил Түмэн по Арктическому округу №35 12+	14:00 - Совместные агитационные мероприятия по дополнительным выборам кандидатов в депутаты Госсовета Ил Түмэн по Арктическому округу №35 12+	14:00 - Совместные агитационные мероприятия по дополнительным выборам кандидатов в депутаты Госсовета Ил Түмэн по Арктическому округу №35 12+	14:00 - Совместные агитационные мероприятия по дополнительным выборам кандидатов в депутаты Госсовета Ил Түмэн по Арктическому округу №35 12+	12:15 - Уостан түспүт ырыалар 6+	12:00 - Хранители времени 12+
10:15 - Продвижение 12+	14:30 - Тэтим чааһа 12+	14:30 - Тэтим чааһа 12+	14:30 - Тэтим чааһа 12+	14:30 - Тэтим чааһа 12+	12:30 - Ачыттар 12+	12:30 - Готовим вкусно 12+
10:30 - Тыһааһа дорбоон 12+	15:00 - Карэ кистэлэҥэ 12+	15:00 - Ачыттар 12+	15:00 - Город женщин 12+	15:00 - Готовим вкусно 12+	13:30 - Саха сирэ. Күнтэн күн 12+	13:30 - Геван 12+
11:15 - Өркөн өй 12+	16:00 - Саха Сирэ-Якутия	16:00 - Саха Сирэ-Якутия	16:00 - Саха Сирэ-Якутия	16:00 - Саха Сирэ-Якутия	14:30 - Геван 12+	15:00 - Истин илдьит 6+
12:30 - Эл Иитэ 12+	16:15 - Тыа ыһыата 6+	16:15 - Сэһэн сирэ 6+	16:15 - Сэһэн сирэ 6+	16:15 - Сэһэн сирэ 6+	15:00 - Истин илдьит 6+	15:30 - Золотой фонд 6+
13:15 - Кыайы-75 12+	17:00 - К 75-летию Великой Победы 12+	17:00 - К 75-летию Великой Победы 12+	17:00 - К 75-летию Великой Победы 12+	17:00 - К 75-летию Великой Победы 12+	15:30 - Санаа күүһэ 12+	16:15 - Продвижение 12+
13:30 - Саха Сирэ-Якутия	17:30 - Полярная звезда	17:30 - Полярная звезда	17:30 - Полярная звезда	17:30 - Полярная звезда	16:30 - Моя Якутия 12+	16:30 - Моя Якутия 12+
13:45 - Көмүс ааттар 6+	17:45 - Мультсериал 6+	17:45 - Мультсериал 6+	17:45 - Мультсериал 6+	17:45 - Мультсериал 6+	17:30 - Камус ааттар 6+	17:00 - Клевая рыбалка 12+
15:15 - Бай 6+	18:00 - «Саха Сирэ» инф. бизрии 12+	18:00 - «Саха Сирэ» инф. бизрии 12+	18:00 - «Саха Сирэ» инф. бизрии 12+	18:00 - «Саха Сирэ» инф. бизрии 12+	19:00 - Эн сулускун! 12+	17:30 - ТВ-Спорт 12+
15:45 - Дыһын оонньуулар-2019	18:15 - Сэргэ 12+	18:15 - Аал-луук мас 12+	18:15 - Один из нас 12+	18:15 - Эл иитэ 12+	21:00 - Саха сирэ. Күнтэн күн 12+	20:00 - Тыһааһа дорбоон 6+
18:00 - «Саха Сирэ» инф. бизрии 12+	19:00 - «Якутия» инф. программа 12+	19:00 - «Якутия» инф. программа 12+	19:00 - «Якутия» инф. программа 12+	19:00 - «Якутия» инф. программа 12+	22:00 - ТВ-спорт 12+	20:45 - Бастын клип 6+
18:15 - Дыһын оонньуулар-2019 12+	19:15 - Выборы-2020 12+	19:15 - Выборы-2020 12+	19:15 - Выборы-2020 12+	19:15 - Выборы-2020 12+		21:00 - Итоги недели 12+
20:45 - Тыа ыһыата 6+	19:30 - Талбан 12+	19:30 - Талбан 12+	19:30 - Талбан 12+	19:30 - Талбан 12+		22:00 - Эн сулускун! 12+
21:30 - Эр санаа 12+	20:30 - «Саха Сирэ» инф. программа 12+	20:30 - «Саха Сирэ» инф. программа 12+	20:30 - «Саха Сирэ» инф. программа 12+	20:30 - «Саха Сирэ» инф. программа 12+		
22:30 - Быраһыаннаах	21:00 - Санаа күүһэ 12+	21:00 - Санаа күүһэ 12+	21:00 - Санаа күүһэ 12+	21:00 - Санаа күүһэ 12+		
	21:30 - Сэһэн сирэ 6+	21:30 - Сэһэн сирэ 6+	21:30 - Сэһэн сирэ 6+	21:30 - Сэһэн сирэ 6+		
	22:15 - Бастын клип 6+	22:15 - Бастын клип 6+	22:15 - Бастын клип 6+	22:15 - Бастын клип 6+		

Хяныат бэчээжэ бэриллэр графика: 16 ч 00 м. Бэчээжэ бэриллинэ: 16 ч 00 м. "Сана олох" редакционной-издательский холбоуунка 20.02.2020 с. офсетка бэчээтэннэ.